

Kim Basinger i sitt livs roll

Äntligen en kolsvart film med en kvinnlig pang-roll, menar Erik Hedling och rekommenderar *LA Confidential*.

Få amerikanska filmstilar har fått så många beundrare som 40- och 50-talens *film noir*, de bitterljuvt cyniska filmer från efterkrigstiden som enligt kulturhistorikerna visar på ett Amerika som förlorat sin oskuld efter världskrigets dyrköpta erfarenheter.

Manadens film

LA Confidential

Regi: Curtis Hanson

Manus: Brian Helgeland och Curtis Hanson efter en roman av James Ellroy

Foto: Dante Spinotti

Musik: Jerry Goldsmith

Med Kim Basinger, Guy Pearce, Russel Crowe, Kevin Spacey, Brenda Bakke m fl

I en serie oförglömliga filmer – ofta med en Humphrey Bogart, en Alan Ladd eller en Richard Widmark i huvudrollen – skildrades den ensamma deckarens nedstigning i ett ont trask av korruption, mord och dödliga damer, ofta skildrat med en spretig filmisk expressionism: skenet av regnvåt asfalt, hotfullt svarta skuggor och rökgiga barmiljöer. Filmerna – som näppeligen kan inordnas under något genrebegrepp, eftersom det rör sig både om deckare, thrillers och melodramer – har ofta hyllats för sina utsexulerade uttrycksfulla kvinnotyper, sexuellt frigjorda, handlingskraftiga och farliga: Barbara Stanwyck i Billy Wilders *Double Indemnity* (1944), Laureen Bacall i Howard Hawks *The Big Sleep* (1948) eller Veronica Lake i Frank Tuttle's tidiga *This Gun for Hire* (1942).

Den sistnämnda, Veronica Lake, återkommer faktiskt i Kim Basingers gestaltning i Curtis Hansons njuvbara *LA Confidential*, 90-talets senaste neo-noir i svallvägorna av filmer som Bryan Singers *The Usual Suspects* (1995) eller Denzel Washingtons *Devil in a Blue Dress*

(1995). Fast Basinger spelar inte Lake själv, utan en prostituerad som av sin hallick, som håller ett helt stall av *film star look-alikes*, utstyrs att se ut som just Veronica Lake, och hon visar också filmbilder av förebilden i *This Gun for Hire* innan hon betjänar sina kunder.

Fysisk karisma

Rollen är Kim Basingers i särklass bästa prestation någonsin och man måste applådera snilleblixten att låta en så dålig aktris som Basinger inkarnera en – som någon kritiker uttryckt det – om möjligt ännu sämre, Veronica Lake. Lake hade dock fysisk karisma, och det är den som Basinger här så kongenialt lyckas duplicera.

Curtis Hanson har tidigare inte gjort sig känd som någon framträdande filmregissör. Han har habila men smått mediokra filmer som *Bad Influence* (1990) och *The Hand that Rocks the Cradle* (1992) på meritlistan. Med *LA Confidential* går han upp i en betydligt yngre viktclass, åtminstone rent konstnärligt (i ekonomiska termer har filmen inte gjort något större väsen av sig).

Fångar in Ellroys roman

Filmen, i dubbel bemärkelse ett respektabelt konstverk eftersom den inte endast är ett visuellt mästerstycke i sig utan också känsligt fångar in James Ellroys roman, har en för *film noir* typiskt intrikat berättelse. Några polismän kommer mer eller mindre oberoende av varandra en knarkhärva på spåren och förenas i slutet för uppgörelsen med skurken. Två av dem, karriärsten Ed Exley och råskimet Bud White spelas skickligt av två i större sammanhang tidigare oprövade kort: Guy Pearce och Russel Crowe. Den tredje, den liderlige Jack Vincennes, är suveränt gestaltad av Kevin Spacey, som med bravura etablerar sig som en av Amerikas ledande karaktärsskådespelare (Spacey spelade mördaren i både David Finchers *Seven* och i Singers *The Usual Suspects*, om nu en sådan låter sig utkristalliseras i den senare filmen).

Miljön är utsökt 50-tal. Tidsandan etableras genom en *voice over*-röst som inledningsvis konstaterar att Los Angeles okränkta brottskonung, Mickey Cohen, just fängslats och att kampen om hans imperium rasar samman.

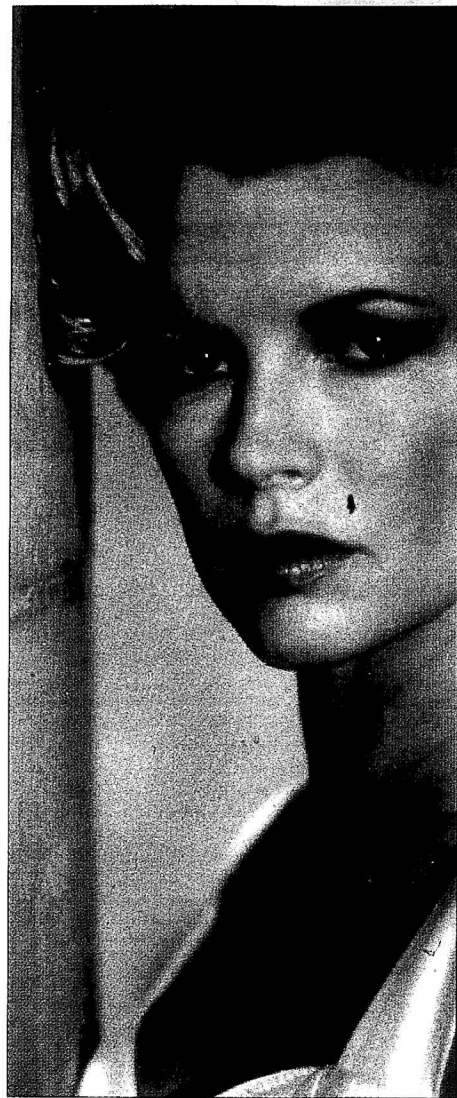
Cohen var naturligtvis en verklig hårding, de facto den amerikanske gangster som överlevt flest skottattentat och för några år sedan förkroppsligades av Harvey Keitel i Barry Levinsons utmärkta film *Bugsy* (1990). Denne Cohen representeras i filmen mest av sin högra hand, livvakten Johnny Stampantato (Paolo Seganti), en karaktär som Hanson verkligen lyckas göra en kvick poäng av.

Man måste applådera snilleblixten att låta en så dålig aktris som Basinger inkarnera en om möjligt ännu sämre, Veronica Lake.

Poliserna konfronterar Stampantato när han är tillsammans med en flicka, en kurvig blondin som de hänfullt avfärdar som en prostituerad Lana Turner-lookalike (Brenda Bakke). Att allt inte är som det ser ut i denna upp- och nedvända värld framgår av blondinens kraftfulla påpekande att hon är Lana Turner.

Här aktualiseras intressanta metafilmiska betydelsvävningar. Även i den hollywoodska 50-talsverkligheten sällskapade Lana Turner med gangstern Johnny Stampantato, ett förhållande som slutade i en praktfull Hollywoodskandal när hennes dotter, Cheryl Crane, 1958 knivskar moderns skumme älskare till döds. Turners närvaro understryks även av den film som annonseras på en av biograferna i filmen: klassikern *The Bad and the Beautiful* (1952), regisserad av Vincente Minnelli och med just Lana Turner i den kvinnliga huvudrollen.

Såväl stil som berättande i *LA Confidential* refererar tydligt till

Kim Basinger uppvisar fysisk karisma i rollen som prostituerad i Curtis Hansons neo-noir-film *LA Confidential*.

Foto: MERRICK MORTON

den amerikanska guldålderns filmer och övertygar också som samsittskildring med sin mardrömslika visualisering av tillvarons ogenomträngliga labyrinth: lögn, otrohet, bedrägeri, girighet och ondska. Endast Kim Basingers hora, med sin ömsint erotiska Veronica Lake-framtoning, framstår som mora-

list upphöjd i denna moralitet om tidens förfall.

Som bidrag till renässansen för film noir är Hansons *LA Confidential* det bästa sedan Roman Polanskis mesterliga *Chinatown* (1975) och Wim Wenders inte fullt så mesterliga *Hammett* (1982).

ERIK HEDLING

Med *Glädjen* sätter Kjell Espmark punkt för sin svit om sju fristående kortromaner, alla berättade i första person och utformade som monologer. Sviten som sådan är betitlad *Glömskans tid* och glömska innebär för Espmark både historielöshet och oförmåga att se vad som faktiskt sker i Sverige i dag.

Roman

Kjell Espmark
Glädjen
Norstedts, 1997

Av det skälet kan man gott beteckna romanerna som samhällskritiska. Så har de också lästs. Vem minns inte den besynnerliga ilska som fick Harry Schein att antya

Glädjen avslutar glömskan

Det bor en anarkosyndikalist i Kjell Espmark, konstaterar Nils Granberg.

att författaren var sinnessjuk för att berättarjaget i *Hatet* var en mördad statsminister som reflekterade över sin egen maktblindhet.

Såväl ministern som andra figurer i sviten omnämns i den avslutande volymen. Berättarjaget är en ung kvinna, Lissan. Hon är uppväxt i rivningskåk med en försupen farsa som tvångshämtas då och då. Modern vågar aldrig ta ställning utan flyr in i rollen som offer. Som tonårsflicka utsätts hon för en gruppvåldtäkt, som ung kvinna gifter hon sig med en karl som visar sig vara en knöl. De skiljs och han

rövar bort deras två barn.

När romanen öppnar sitter Lissan på häktet, oklart varför. När kommer in till henne, kanske en försvarsadvokat. Monologen börjar.

Verkar det svart? Som en såpopera på socialpornografisk grund? Ja, men det är det inte. Espmark är inte ute efter att tårögt skildra en människas elände, utan att presentera extrema situationer och därefter resonera om hur maktlösa och maktfullkomliga reagerar. Hans roman är inte realistisk om vi med realism avser en mer eller mindre trovärdig gestaltning.

Espmarks olika berättarjag är utgångspunkter för författarens samtal med läsaren. Han vill visa hur det tudelade Sverige ser ut på olika nivåer och områden. Perspektivet är underifrån. Han angriper överheten, den "drar utan att blinka till med beslut i saker som kan gälla livet. Chansar på en häftigt skatt och knäcker ryggen på nån stackars jävel eller skickar ut psykfall på gatan eller snor eh unge för nån. Sånt fixar en pappervärdare i förbifarten".

I yngre år medarbetade Espmark i syndikalistiska Arbetaren och det

märks tydligt att han inte övergett vissa anarkosyndikalistiska tankegångar. I en tidigare volym i sviten, *Lofattiten*, ställer han en välmenande men lydig gråsose mot en anarkistisk brorsa. De återkommer nu i denna sista del, gråssosen är farfar till Lissan, som vill att diskussionen mellan bröderna ska fortsätta. "Mellan dom tors jag sitta", säger hon.

Det är också Espmarks politiska sittplats. Inte ett anarkistiskt upphackat Sverige med ändlösa stormöten, men inte heller ett topptyrt byråkratiskt land i vilket medborgarna reducerats till klienter. Hans dröm är ett starkt välfärdssamhälle med välutvecklade fri- och rättigheter för alla.

NILS GRANBERG